

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.
Budapest, VI. Váczi körút 23

hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—
Félévre 4 »—
Negyedévre 2 »—
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom: «A zsidók társadalmi megváltása». Irta Ugyanaz. — Sabbatai Zevi. — Az elmaradt meghívó. — Köszönetet Hirsch bárónak! — Dr. Marczali Henrik — Wertheim Salamon — A zsidók Oroszországban. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Hirdetések.

JELIGÉNK:

Nem egy atyánk van-e mindnyájunknak,
Nem egy Isten teremtett-e bennünket,
Miért cselekednék hát hűtlenül a testvér
testvére ellen!

Malachi 2. fejezet 10. vers.

„A zsidók társadalmi megváltása.“

Hazai politikai köreink egynéhány napig majdnem kizárólag Ugron Gábor zászlóbontásával foglalkoznak. A függetlenségi és 48-as párt e fényes tehetségű tagja a kolozsvári pártgyűlésen immár határozott programot vallott, és kiváló képessége, erős egyénisége megérdemlik, hogy a politikai lapok hosszasan és behatóan foglalkozzanak vele. Mi is kénytelenek vagyunk e programról megemlékezni, nem politikai szempontból, mert az aktuális politikai kérdések tárgyalásának e lapok keretében nem lehet helye, hanem társadalmi tekintetből. Minket nem érdekel az, vajjon Ugron Gábor akciója új pártalakulásra vezet, vagy csupán az eddigi függetlenségi és 48-as párt átalakulását credményezi, a mi lelkünket nem bántja a kíváncsiság, hogy a kitört klubháborúban Ugron fog-e győzni, vagy azok, a kiket akarunk ellenére a 49-esek gyűjtőneve alá foglalt. Mi csak avval törődünk, vajjon lesz-e ennek az akciónak valami hatása a mozdulatlan, alélt magyar társadalomra, előbbre viszi-e sikerülte esetén a demokrácia és az avval szorosan egybekapcsolt zsidóság ügyét.

A ki örülni tud a szép szavaknak, az Ugron Gábor kolozsvári beszédét zsidó felekezeti szempontból kitörő lelkesedéssel fogadhatja. Csakhogy az, a ki csillogó szavakért, kápráztató szólamokért rögtön bizalmat és támogatást ad cserébe, nem áll sokkal magasabb fokon, mint az afri-

kai benszülöttek, a kik legértékesebb javaikat cserébe adják csillogó üveggyöngyökért. Ugron programjában, mely lényegben megegyezik az erdélyi függetlenségi párt 1881. évi programjával, egész külön emlékezik meg a zsidók társadalmi helyzetéről. »Ember és ember között nincs addig és nem él a testvériség, a míg az izraelitáknak politikai felszabadítását nem követi a társadalmi megváltás« így hangzik a program idevágó része Szép mondás, kétszeresen szép, ha őszintén van mondva, a komoly megvalósítás szándékával. Csakhogy a felállított tételnek egy kis hibája van: helytelen feltevésen épült. A zsidók »politikai felszabadítását« azért nem követheti a »társadalmi megváltás,« mert a teljes politikai felszabadítás sem történt meg eddig. Demokratikus törvényhozás és demokratikus törvények csak demokratikus társadalom mellett lehetségesek; következménye ez a parlamentarizmus alapelvének, mely szerint a törvényhozás nem egyéb, mint a társadalom vágyainak, érzelmeinek, nézeteinek és elveinek kifejezése. Már most Ugron tétele azt akarja elhíttetni velünk, hogy törvényeink felvilágosodottak, törvényhozóink által vannak hatva az egyenlőség eszméjétől, csak a társadalom nem tud kibontakozni reakcionárius előítéleteiből. De lehetséges-e ez? Küldhet-e egy reakcionárius társadalom demokrata törvényhozókat? Nem mutatta-e ki inkább azáltal, hogy demokratikus törvényhozókat választott magának azon óhaját, hogy demokratikus irányban akar vezetletni? Nem a

társadalom a hibás, hanem a társadalom vezetői, a kik a helyett, hogy a társadalmat öntudatosan a haladás útján vezették volna, félénken lemondtak vezéri méltóságuk lényegéről, csak hogy vezéri czimüket és jövedelmüket megtarthassák és a társadalom szeszélyei, indulatai, szenvedélyei által vezetették magukat. Az a vezér, a ki a társadalom áramlatainak utat és irányt szab, azokat szabályozza, és nem az, a ki viteti magát az áramlattal és himbálódzik a népszerűség hullámain. Politikai életünk álka, társadalmunk hátramaradottságának főoka, hogy nem voltak társadalmunknak vezetői a szó igazi értelmében.

Ha a parlamentből szabadelvű szellem sugárzott volna ki, ha megalkotott törvényei a szabadelvű irány termékei lettek volna, ha a kormány kinevezéseiben pusztán az érdemet és nem a származást vette volna figyelembe, akkor a magyar társadalom vezetői által kijelölt nyomon haladt volna. Ha megtörtént volna a »politikai megváltás,« a mi alatt mi azt értjük, hogy az összes politikai tényezők az egyenlőség elvének alapjára állnak, utána okvetlenül bekövetkezik a »társadalmi megváltás« is. Az 1867: 17. tcz., az emancipáció még nem teljes politikai megváltás. E törvény értelmében törvény

előtt egyenlő a zsidó másfelekezetű polgárral, de már az 1868: 53 tcz. értelmében a zsidó felekezet nem egyenlő a többi »bevett« keresztény felekezettel. Hogyan tartaná e törvény utmutatása után a zsidót e társadalom egyenrangúnak, mikor olyan furcsa jogállású felekezethez tartozik, melyből kilépni szabad, sőt állami hivatalra pályázva, hasznos is, de belépni tilos. Avagy az 1885: 7 tcz. a famózus főrendiházi reform tanította volna meg a társadalmat az egyenlőség tiszteletére, mikor e törvény szerint minden felekezet képviselve van a főrendiházban, csak a zsidó nem, és így a zsidóság alárendeltsége törvény előtt is egész világosan kifejezésre jut? A zsidóságot meggyalázó e két törvény megsemmisítése az első feladat, ez konkrét cél; a míg ez meg nem történik addig bármiféle megváltás hangoztatása pusztán frázis, programtöltelék.

És az ultramontanizmus szemérmetlen és féktelen dühöngéseivel szemben, mily szép alkalma lett volna Ugronnak Kolozsvárott felelettül országos mozgalmat kezdeményezni a vallásszabadság kivívására. A klerikális követeléssel szemben, mely azt akarja, hogy a katolikus egyház és az állam egyenrangú tényezők legyenek és a többi felekezet csak másodsorban jöj-

Sabbatai Zevi.

(Folytatás.)

Állítólag a messiási előhírnökről, az efraimita messiásról beszéltek, hogy hát mutatkozott e már — mint a hogy sablon szerint meg kellett volna történnie — vagy nem.

Nehemiát a hosszú vita nem győzte meg, és ezt nem is titkolta. E miatta fanatikus sabbatiánusok titkon integettek egymásnak, hogy jó lesz a veszélyes lengyelt láb alól eltenni, de szerencsésen megmenekült a kastélyból, elment Drinápolyba Mustafa kaimakamhoz, törökké lett és elárulta neki azokat a fantasztikus és áruló terveket, miket Sabbatai Zevi szőtt, mik csak azért maradtak ismeretlenek a kormány előtt, mert a dardanellai vár felügyelője érdekében van a zsidók odaözönlése.

A kaimakam ezt a hirt elmondta IV. Mohamed szultánnak, és aztán Vanni muftival együtt tanácskoztak azon, mily bánásmódban részesítsék Sabbatai Zevit. Röviden elbánni vele nem volt tanácsos, különösen, mert törökök is hittek benne; ha vértanuként hunyna el, új szekta létesülne, mely új nyugtalanságokat okozhatna.

Vanni azt ajánlotta, hogy próbálják meg Sabbatait áttéríteni az izlam vallására. Ezt a tanácsot elfogadták, és Didon udvari orvost (hakim basi), ki zsidó renegát volt, szintén bevonták az ügybe.

Váratlanul csasz (küldöncz) jelent meg Abydosban, elűzte a zsidókat, kik a messiást hódolva ostromolták, Adrianopolba vitte Sabbatait és mindenekelőtt a hakim basihoz vitte, ki, mint volt hitrokon, könnyebben rábeszélhette.

Az orvos elmondta neki, hogy mily rettenetes büntetés fogná érni, hogy égő fákyákat kötnének testéhez és így hajtanák a városon keresztül, ha csak ki nem békíti a szultán haragját az által, hogy az izlam hitre tér. Nem tudni, hogy ennek az ajánlatnak az elfogadása nagy lelki küzdelmébe került-e aképzelt messiásnak. Férfibátorsága egyáltalán nem volt és a zsidóság akkori alakjában ugy is túlhaladott álláspontot képezett reá nézve.

Azért hát elfogadta Didon tanácsát. Másnap (elul 13, szept. 14) a szultán elébe vezették. Azonnal ledobta zsidó fővegét annak jeléül, hogy többé zsidó lenni nem akar. A szultán ezt helyeslőleg fogadta és egy apród török fehér turbánát és a fekete helyett fehér öltözetet adatott reá, és ezzel a mohamedán hitre való áttérés megtörtént.

A szultánt nagyon kielégítette a dolgok ily állása, Mehemed effendi nevet adott Sabbatainak és kinevezte ajtónállónak (kajugi basi otorak) még pedig tetemes fizetéssel; és meghagyta neki, hogy közelében maradjon. A messiásné, Sárak, e szemérmetlen lengyel nő, szintén mohamedánná lett, Fauma Kadin nevet öltött

jön figyelembe, neki azt a követelést kellett volna felállítani, hozassék meg végre a «vallásfelekezetek egyenjoguságát szabályozó egyetemes törvény», melynek megalkotását már az 1868 : 53. tcz. kilátásba helyezte. Ez által nagyobb szolgálatot tett volna a zsidóság ügyének, mint a társadalmi megváltás elasztikus jelszavának hangoztatásával. Jegyezzék meg már egyszer maguknak mindazok, kik a zsidóság jóakarói gyanánt akarnak szerepelni, hogy a zsidóság sérelmét sohasem lehet orvosolni, ha a zsidókat külön emlegetik, ha a zsidók kedvéért külön intézkedést követelnek. Elégítsék csak ki a demokrácia általános érdekeit, és mi meg leszünk elégedve, mert ez által kielégülnek a mi külön érdekeink is. Nem kell nekünk filozemitizmus, csak demokrácia. Ha Ugron a vallásszabadság kérdését aktuálissá teszi, ha ráveszi pártját, hogy ne elégedjék meg ez ügyben Irányi Dánielnek évenként a zászló becsületéért tartott rövid felszólalásával, hanem szálljon érte teljes fegyverzetel a sikra: nagyobb szolgálatot tesz a zsidóságnak és a kormányt annyira sarokba szorítja, hogy ez vagy kapitulálni kénytelen, vagy az ország színe előtt szégyenszemre be kell vallania, hogy a liberális címet bitorolja. A kínálkozó alkalmat Ugron elszalasztotta, prog-

rammjában nincs hely a vallásszabadság számára, beszédében nincs szava az ultramontán örjögök ellen.

És mily ügyesen összekapcsolhatta volna a muncizipalizmus érdekében kilátásba helyezett akcióát a főrendiház reformjának kérdésével, alkalmat nyújtva ezáltal a zsidóság gyalázatának kitörlésére. Mint muncizipalista és mint demokrata követelhetne volna, hogy a született törvényhozók helyét a megyék küldöttei foglalják el, követelhetne volna, hogy az országgyűlésen, a hol a külön érdekeknek el kell némulniok, ne foglaljanak helyet a felekezetek képviselői. E demokratikus irányu programban újra kielégítést talált volna a mi külön érdekünk is, mert hiszen sérelmünk megszűnt létezni, ha a felekezetek a főrendiházban egyáltalán nincsenek képviselve. Ugron ezt sem tette meg. Pedig tőle, a ki oly megvetéssel beszél azokról, a «kiknek nagy a szájuk, de gyenge a kezük», ha tényleg akar a zsidóság helyzetén javítani, elvártuk volna, hogy erős kézzel belemarkol e kérdésekbe és nem elégszik meg egy mindenesetre szép, de mégis minden konkrét tartalmat nélkülöző általánosság hangoztatásával. Egyébként Ugron Gábor mint őszinte és lovagias jellem ismeretes. Ha tehát azt állítja, hogy a zsidók társadalmi

dus ajándékokat kapott a szultánától. Sabbatai néhány legbizalmasabb híve is áttért az izlamra. *Vanni* mufti okta. a őket új hitükre.

Sabbatai állítólag a mufti parancsára Sarah mellé még egy mohamed leányt is elvett.

Kohen Nehemia azonban, ki ezt a hirtelen változást okozta, nem maradt Törökországban, hanem visszatért Lengyelországba, letette a turbánt és esendben élt a nélkül, hogy valamit szólt volna a történetekről. Eltűnt ép oly gyorsan, mint a hogy feltűnt.

— Az exmessiás kitérése után néhány nappal arczátlánul értesítette szmyrnai fivéréit, hogy: »Isten ismaelitává tett; ő parancsolta és megtörtént. Ujjászületésem kilenczedik napján.«

Ebben az időben *Musafia* Dénes bölesészetileg művelt rabbi Amsterdamban egybegyűjtötte híveit, hogy hódoló iratot intézzenek a messiáshoz. Roppant hizelgően nyilatkoztak a legkiválóbb portugálok: *Musafia*, *Enriques* Mose, *Gabai*, *Naar* Mose és mások.

Vajjon megkapta e ezt az iratot a török Mehemed effendi?

Hamburgban, hol szintén nem sejtették a változást, az engesztelés napján (1666. okt. 9-én) ötször mondtak áldást Sabbatai felett. Egy aggastyánt, ki nem akarta meghallgatni, bántalmaztak: de Castro Bendito reá támadt és ezzel veszekedést és izgalmat okozott a

zsinagógában. Más helyeken is tartott a szélhámosság még Sabbatai kitérése után is.

Mikor azonban a változás köztudomástivá lett, és el nem tagadhatták, a nagy reménységre a csalódás és megszegyenülés elkábító érzete következett. A zsidóságot a legmagasabb képviselője elhagyta, elárulta *Benvenisti* Chajim, a szmyrnai rabbi, ki nem épen nemes indokokból tekintélyével védelmezte a hamis messiást, most majd meghalt bújában és szégyenében. Mohamedánok és keresztények ujjakkal mutogattak a hiszékeny zsidókra. A törökországi utcagyerekek a »Puftai« gúnynévet kiáltották utánuk.

De a gúnynyal magával még nem volt elintézve minden.

Az oly nagyterjedelmű mozgalom nem mulhatott el nyom nélkül; nem lehetett egyszerűen meg nem történtté tenni. A szultán arra gondolt, hogy birodalma összes zsidó lakosait, a miért forradalmár terveket szöttek, elpusztítja és a hét éven aluli gyermekeket az izlam vallásban nevelteti.

Mehemed effendi, az új török, állítólag maga közölte a felségsértő terveket, mikhez a zsidóság hozzájárult. Két tanácsos és a szultán anyja azonban lebeszéltek a padishát, kit meggyőztek róla, hogy a zsidók félre lettek vezetve.

(Folytatása következik.)

megváltása politikai célja, neki feltétlenül elhiszük, csak azt sajnáljuk, hogy minden közlelbi magyarozattól tartózkodott és nem igyekezett konkrét javaslatokkal ezen általánosságba tartalmat önteni. De egyet nem hallgathatunk el. Ugron 5 tagból álló szűkebb táborában ott volt Hoytsy Pál, a «keresztények összetartsatok!» jeligével működő keresztény fogyasztási szövetkezet alapítója. Jó lesz, ha Ugron figyelmezteti Hoytsyt, hogy a zsidókat keresztény fogyasztási egylettel nem lehet társadalmilag megváltani. Ott volt továbbá Bartha Miklós, sőt egy fővárosi politikai napilap szerint, plane ő szerkesztette volna a pogrammot «remek tollával». Bartha Miklós az «Ellenzék» szerkesztője és az erdélyi «konzervatív-demokrácia» publicistája, a ki nagy demokrata létére az erdélyi főuraknak lelkesült hárfása és cikkeket közöl a fideicommissum reakzionárius intézménye mellett, — az ismeretes Ágai-Teleki Sándor gróf-féle esetben egy «Ágai Adolf» cz. cikkben «remek tollával» hevesen meglámadta Ágait és ennek kapcsán a legerősebb kifejezésekkel a zsidókat, mintha bizony nekünk — mint zsidóknak — közünk volna ahhoz, hogy micsoda baja van Ágainak Telekivel. Jó volna hát az is, ha Ugron figyelmeztetné Bartha Miklóst, hogy a zsidókat nem lehet úgy társadalmilag megváltani, hogy egy zsidó miatt meglámadjuk az egész felekezetet, és hogy a zsidófaló cikkeik írása nem tartozik a társadalmi megváltás eszközei közé.

Bármint forgassuk Ugron programját, akárhogy mustráljuk táborkarát, arra az eredményre kell jutnunk, hogy demokratikus szempontból Ugron pártalakítási kísérlete sem képvisel haladást a mai állapotokhoz képest. Ugron akciója mitsem javít azon a sajnos helyzeten, hogy nálunk a pártok listán a közjogi felfogás és nem az általános világnézet szerint helyezkednek el, úgy hogy minden pártban találhatók liberálisok, radikálisok, konzervatívok és reakzionáriusok. A kormánypárt a legtarkább elemek koalíciója a 67-es alap védelmére, a függetlenségi párt össze nem férő elemek szövetsége a 67-es alap megdöntésére. Az állam alakjáért az összes pártok elhanyagolják az állam anyagát, a társadalmat. Innen az 1867 óta kimutatható társadalmi stagnáció, sőt némely tekintetben visszaesés. A közjogi kérdések mindenesetre fontosak, de miattuk a társadalom bajait elha-

nyagolni nem szabad. A mig a különböző pártokon levő demokratikus elemek egymást meg nem találják, a mig be nem látják, hogy a közös világnézet sokkal inkább lehet egy párt összekötő kapcsa, mint a közös közjogi felfogás, addig a demokrácia ügye egy tapodtat sem haladhat előre. A különböző pártok retrográd elemei mindenkor meg fogják bénítani a párt egészének haladó irányzatát, sőt itt ott teljesen meg is akadályozzák.

Ugyanaz.

Az elmaradt meghívó.

Az a tény, hogy augusztus hó 18-án, Ő felsége a király születése napján a magyar kormányelnök által adott lakomára épen a zsidó pap nem kapott meghívót, (l. lapunk multheti vezércikkét) holott az alkotmány helyreállítása óta a meghívó *soba el nem maradt*, — értesüléseink szerint — az októberben összeülő képviselőház egyik első ülésében Szapáry Gyula gróf miniszterelnökhöz intézendő **interpelláció tárgyát** fogja képezni. Ugron Gábor, ki csak az imént fogadta be kolozsvári programjába a zsidók társadalmi megváltását, mint halljuk, szintén fel fog szólalni ez ügyben, a vezér maga téve így az első lépést programja megvalósítása felé. — Megjegyezzük még, hogy az abszolutisztikus kormány sem igen felejtkezett meg arról, hogy a keresztény felekezetek papjai mellett a fővárosi zsidó papot is meghívja az uralkodó születése napján adott lakomájára. Dr. Meizel Benjamin Farkas, volt pesti rabbi augusztus 18-án soh'sem maradt el a helytartó asztalától, hol minden oldalról csak kitüntetésekben részesült, ha mindjárt nem is maradt el egy-egy gúnyos megjegyzés, melyet egyik vagy másik szomszédja azért tett, hogy a rabbi, a mint, hogy ez később sem történt másképen, gyümölcsnél és víznél egyebet nem élvezett.

Köszönetet Hirsch bárónak!

Két millió forint végtére igen szép összeg még egy Magyarországnál sokkal gazdagabb és hatalmasabb országban is; igen szép összeg főleg akkor, ha épen az ország szegény és szűkölködő elemei közt lesz felosztva, melyeknél a pénz számszorta, ezerszerre nagyobb értékkel bír, mint a vagyonos osztályoknál; pedig magyar hazánk ennyit fogadott el eddig a rá nézve különben idegen Hirsch Móricz bárótól, a nélkül, hogy tudtunkkal kis újját mozdította volna meg

abból a czélból, hogy, mint gentelmanok közt szokás, az elfogadott összegért köszönetet is mondjon.

Hirsch Móricz báró nem keres czimeket, nem rendjeleket. Ilyeneket végtelenül olcsóbban vásárolhatja. A világ leghatalmasabb uralkodója egyszer mindenkorra megnyitotta előtte teremt. Ha Londonban jár, Viktoria királyné és az angol trónörökös vendége, monarchiánkban, ha megfordul, főhercegeket fogadhat birtokán, és ha megtér párisi palotájába, akárhány legitimista és Bourbon herceg, kik egész őszintén óhajtanak Franciaország királyaiwa lenni, teszik nála tiszteletüket. Nincs tehát elérni valója a kitüntetések terén, melyek után — és ezt a leghatározottabban állíthatjuk, épenséggel nem vágyakozik, de ez csak nem oldhat fel bennünket azon kötelesség alul, hogy az elfogadott jótéteményekért köszönetet is mondjunk.

Tizenhárom év óta évenként 120.000 frtot juttat egy nemes magyar hölgy kezeihez, — ki, mellesleg megjegyezve, azzal dicsekedhetik, hogy *az első volt, ki Hirsch bárót oly nagy és általános jótékony művekre rábírta*, — ki azt a fővárosi és az ország minden részeiből hozzá forduló szegények közt szétosztja, de ezen kívül nem mulik el év, hogy Bischitz Johanna ajánlatára jótékony intézetek, vagy egyetek számára nagyobb alapítványokat ne tenne; és nagyobb baj, tűzvészek, vagy vizáradások, ha sujtják országunkat, és sujtják — fájdalom! — oly gyakran, Hirsch Móricz báró már évek sora óta fejedelmi összegekkel járul a nyomor enyhítéséhez; — mindemellét nem halottuk még, hogy az ezreseit elfogadott városok, vagy községek a legszerényebb kísérletet tettek volna arra nézve, hogy a nagy jöltevőt diszpolgárukká válasszák meg, és nem hallottunk még arról sem, hogy az ő segítségével ismét felépült utcák, vagy terek egyikét az ő nevére keresztelték volna, vagy hogy a segélyezett város, vagy község akármilyen kötelsségszerű jelét adta volna hálaának a legbökezübb adakozó iránt, kit a jótékony-ság története valaha ismert.

Az, hogy a majdnem meseszerű jöltevő nem hazánk fia, hogy jótékony-ságának csak csekély részével árasztja el Magyarországot, hogy a nyomornak és szerencsétlenségnek rengeteg összegekkel siet segítésére Sziriában ép úgy, mint New-yorkban, Egyiptomban, mint Muszkaországban, Romániában ép úgy, mint a szentföldön, Galicziában, Párisban, Teheránban, vagy Magyarországon, nemcsak, hogy fel nem old bennünket hálánk kinyilatkoztatása alul, de sőt ép ez a körülmény kell, hogy határtalan hódolattal és tisztelettel töltsön el bennünket a nemes jöltevő iránt, épen ez a körülmény kell, hogy arra ösztökéljen bennünket, hogy hálánknak annál méltóbb kifejezést adjunk.

Mert nagy jöltevői voltak minden kornak, halhatatlan, nemeskeblü emberbarátok, kik hazájukban milliókat fordítottak iskolákra, jótékony intézetekre és a szükölködők segélyezésére, de nem volt egy sem, kinek jótékony-sága nem ismert volna országos határt, nyelvek és nemzetek közti különbséget, és nem volt soha jöltevő, még Peabodyt, Montefiorét és Torloniát

sem véve ki, kik olyan mesés összegekkel kerestek volna nemes czélokot megvalósítani, mint a hogy ezt Hirsch Móricz báró reá nézve egészen idegen országok javára (Muszkaország számára 50 millió, Galiczia számára 12 millió frank) megkísérlette.

Amerikában, Ázsiában és Európában 8 jótékony-sági irodát tart fenn, melyek kerek *egy millió frtot* osztanak szét évenként szegények és megszorultak közt, (Monarchiánkban ezek közül 3 működik, az első és egyáltalán a legrégebb Budapesten, egy második Bécsben és egy harmadik, mely két részre van osztva [Krakkó és Lemberg] Galicziában), de ezen kívül megszámlálhatlanok az összegek, miket a ritka férfiu elemi csapások, éhinség, vagy egyéb nagy szerencsétlenségek által sujtottak, szintugy iskolák és humánus intézetek fentartása céljaira fordít.

Csak lapunk multheti számában adtunk kifejezést azon óhajunknak, hogy vajha fordulna Bischitz Johanna urnő ismét Hirsch báró szívéhez, hogy a tokaji tűzkárosultak részére nagyobb összeget juttason, a mint tette ezt a vizellepte Szatmár és több tüzpustitotta magyar város érdekében, és ime, néhány nappal később már azt a hirt közölték a lapok, hogy Hirsch báró, kihez az áldott lelkü Bischitz Johanna egy szívéhez szóló levélben fordult, 50,000 frtot utalványozott a magyar országi tűzkárosultak részére.

Hazánk, és első sorban az érdekelt helységek nem fogadhatják el egy külföldi annyi jótéteményeit, anélkül hogy méltó módon köszönetet mondanának érte; köszönetet a páratlan jöltevőnek és köszönetet magyarországi jó géniusának

Szabolcsi

Dr. Marczali Henrik.

Annak idején jogos felháborodást és kínos fel-tűnést keltett, hogy a tud. egyetem tanácsa a bölcsészeti fakultás ajánlata, sőt tiltakozása daczára mellőzte Marczali Henrik jelölését, és az ujkor történelmi tanári székére oly fiatal tudóst ajánlott, a ki szép ismeretekkel dicsekedhetik ugyan, de épenséggel nem versenyezhet Marczalival, a hazai történelmi tudomány legkitűnőbb diszével. Tudta mindenki, hogy azok az indokok, melyekkel a jeles tudós mellőzését szepitgették, a legkevésbé sem alaposak, hogy a tanács egyszerűen csak annak körülírására használta őket, hogy «nem eresztünk közibünk zsidót», hogy a keresztviz hiánya volt legnagyobb hibája a marczalii derék pap hires fiának, s épen azért legnagyobb érdeklődéssel várták, mit mond majd Csáky Albin gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter, kinek szava volt hivatva dönteni ebben a kérdésben. Nem tagadható, csekély volt abban a remény, hogy a kormány zsidó tudós mellett fog nyilatkozni. Szégyenére korunknak, mi még mindig annyira vagyunk, hogy a «vallás» pontja nagy szerepet játszik minden rubrikában. Németországban, az antiszemizmus honában zsidó rek-

torok hirdetik a szabadelvűség diadalait, nálunk, a liberális Magyarországon a vaskalaposság vi-gyorgó démonja áll az egyetem kapuja elé és feszülettel üzi el onnan a legdicőbbeket is, ha nem keresztények. Vajjon meg mer-e birkozni Csáky gróf ezzel a gyalázatos démonnal, mer-e szembeszállni azzal a hatalommal, mely igazta-lanul erőszakoskodva, fenyegetve, oly jogokat követel, mik nem illetik, és ha illetnék, már régen meg kellett volna tőle váltani, mer-e majd Magyarország kultuszminisztere legyüri azt a kolosszust, mely nyomasztó akadály gya-nánt szegül ellen a szabadelvűség haladásának, a liberalizmus minden törekvéseinek? Nos, a kik kételkedtek Csákyban, vallják be, hogy *nem volt igazuk*, bár azok kik, reménykedtek, sem lehet-nek teljesen megelégedve. **Marczali elnyerte a tanári széket**, de nem a címet, ő oktatja majd az ifjúságot, mely kész örömmel hallgatja ép oly élvezetes, mint alapos tudományossággal, hazafias lelkesedéssel tartott előadásait, de csak *belyettes tanár* rangját nyerte el. Üdvözljük állásában. Kineveztetése hatalmas lépés ama czél felé, hogy — mondjuk ki nyiltan — a katolikus klérusnak az egyetemen gyakorolt monopolioma megtöressék. Nem szabad meg-tűrni, hogy a tudományt, különösen a leg-felsőbb intézeteken csupán a papság engedélyé-vel, csupán a papság inye szerint mérhesék, véget kell vetni annak, hogy csak az juthasson a tudomány igazán szent kathedrájaira, a ki a katolikus papság reverendájába kapaszkodik. Tisztelet, becsület minden hitnek, de a tud-mány nem lehet konfesszionális

Wertheim Salamon.

Igaz fájdalommal, őszinte részvétellel megsiratott halottja van Székesfehérvár városának és Fehérmegyé-nek. Igaz fájdalom nyilvánult mindenfelé, nemcsak külsőleg a gyászlobogós házakon, de a szivekben is. Szájról szájra terjedt a hír, futó tüzként járta be a várost e hó 2-án, hogy *Wertheim Salamon*, a fehérme-gyei társas- és közéletnek hatalmas faktora, a fárad-hatlan jötevő, a ritka jellemű férfiú elköltözött az élők sorából. A város majdnem összes középületein és in-tézetein gyászlobogók hirdetik a derék férfiú halálát, a helyi lapok gyászkeretes vezércikkében méltányol-ják az elhunytak érdemeit, s az egész megyében mindenfelé az ő halálának híre foglalkoztatja a la-kósságot.

Hogy mit tett Wertheim Salamon a közügyek érdekében, azt csak az birja méltányolni és megérteni, a ki e jeles férfiút szakadatlanul, egy napi szabad időt sem engedve magának a pihenésre, működni látta. Az ő lelkiismeretessége, páratlan pontossága szinte közmondásszerűvé vált Fehérmegyében. Ő volt a Fe-

hérmegyei takarékpénztár alapítója és igazgatója, mely intézet egyike a legvirágzóbbaknak egész Magyaror-szágon, ő volt kezdeményezője, létesítője s igazgatója egy nem kevésbé virágzó pénzintézetnek, a Kölcson-segélyző egyletnek, ő volt reformátora, lelke a székes-fehérvári kongresszusi izr. hitközségnek, melynek halá-láig elnöke is volt. Tagja volt a fehérmegyei közigaz-gatási bizottságnak, Fehérmegye törvényhatóságának, elnöke a székesfehérvári kereskedelmi csarnoknak, el-nöke a székesfehérvári kereskedő társulatnak, tagja a budapesti kereskedelmi és iparkamarának, elnöke a törvényszék váltóbiróságának, az izr. nőegyletnek s az izr. krajczár egylet védnöke stb. stb. Mindeme hi-vatalokat és tisztségeket ritka szorgalommal, kitartás-sal, tapintattal és zseniálitással töltötte be. Mindenhol érezni fogják az ürt, melyet a jeles férfiú hátraha-gyott, de leginkább meg fogja sinyleni a székesfehér-vári izr. hitközség, melynek az elhunyt elnök össze-tartó kapcsolata volt.

A sokoldalú elfoglaltság, melylyel e diszes tiszt-ségek jártak, mégis elegendő időt hagyott a boldogult-nak, hogy áldott lelkü nejével, Kanitz Irmával együtt a szegényeknek igazi jöltevéje legyen. Két évtized óta nem volt nap, melyen nemes lelkének egész valójával ne áldozott volna a szegényeknek és elhagyottaknak. Hány özvegyet, árvát, beteget látott el ruhával, pénz-zel! Nem a hirdapi reklam útján, de titokban szántotta fel sok szegénynek égető könnyeit. E mellett a társas életnek, a nemes, kulturális intézményeknek és moz-galmaknak hathatós, ki nem fáradó és lelkes pártolója és résztvevője volt. Hány ezer meg ezer emberrel ál-lott összeköttetésben üzleti ügyekben, közéleti szerep-lésben s nem akadt egy sem, ki ne csodálta volna aranytisztaságú jellemét, ritka tapintatosságát. Az ő sirkövére ráillik, hogy: *Integer vitae scelerisque pu-rus*. Ép ezen tapintatossága és éles esze miatt a nagy gyűléseken mindenkor nagy figyelemmel hallgatták len-dületes hévvel és zamatos magyarsággal előadott be-szédeit, melyek nem egyszer vezettek a legellentétesebb nézetek kiegyenlítéséhez és a pártok kibékítéséhez. A közigazgatási bizottságnak, melynek ő volt egyedüli zsidó, de egyúttal legszorgalmasabb tagja is, nagy tud-mányossága és szakavatottsága folytán vezérszerepet játszott s majdnem mindegyik albizottságba beválasz-tották. Mint a kereskedelmi társulat elnöke, tekinté-lyével nagyban hozzájárult, hogy a székesfehérvári kereskedelmi társulat kereskedelmi akadémiává emel-tessék s mint ilyennek felvirágozását hathatósan elő-mozdította. De, mint említettük, a székesfehérvári zsidó hitközség valóságos atyját veszíti el az elhunytban. Bár folyton a közélet előkelő férfiáival állott összeköt-tetésben, zsidó volt a szó szoros értelmében, A gyö-nyörű templom építése, a mult éve felállított iskola, a hitközség szervezése és megerősítése, mind az ő művei voltak, valamint az is, hogy mult éve hosszú habozás után a hitközség rabbit választott a kiváló tehetségű dr. Steinherz személyében.

Ezen sokoldalú elfoglaltsága mellett Fehérmegyé-

ben fekvő birtoka valóságos mintagazdaság volt s csodálatos, hogy még erre is elegendő időt talált.

Még egy hosszú, fényes jövő állott az elhunyt előtt, kit férfi kora erejében ragadott el a halálhozó betegség, melybe a közügy terén való buzgolkodás közepett esett. Junius havában az adófelszólamlási bizottság tagja lévén, annak gyűléséről való távoztakor meghült és azóta az életerős alig 56 éves férfi ereje rohamosan fogyott, míg végre e hó 2-án megszabadította hosszú kínos szenvedéseitől a halál. Benne az előkelő, kiterjedt rokonság, — közöttük dr. Kanitz Ágost, kolozsvári egyetemi tanár, ki sógora volt — büszkeségét, a közügyek egyik lelkes, kiváló bajnokát s a zsidóság egyik hatalmas, diszes oszlopát veszítette el. A közjóért élt, a közjó okozta halálát. Legyen áldott emlékezete!

—i—r.

Zsidók Oroszországban.

A föld minden részén foglalkozik a sajtó azzal a rettenetes tervvel, melyet az orosz kormány főzött ki megbotránkozására és rémületére az egész civilizált világnak; még mindig közlik az ügyre vonatkozó részleteket, még mindig fejtegetik a terv iszonytató voltát.

A muszka kormány már nem is igen czáfolgat többé, hanem folytatja azokat a rut üzelmeket, melyekkel alighanem a javaslat könnyebb keresztülvitelét szándékozik elérni.

Legutóbb Askabadban történt, hogy Kurapatkin tartományfőnök parancsára odautasítottak számos zsidó lakost, hogy egy hónap leforgása alatt bonyolítsák le üzleteiket és hagyják el Transkaspiát.

A párisi «Estafette» szerint a czár meghagyta, hogy a «drákói» törvény alkalmazását halaszszák el a jövő évre. A vidéki hatóságok vexatorikus intézkedései, mikről nehéz volna megmondani, hogy súlyosak-e, vagy groteszkek, nem a czártól indultak ki, a ki «valószínűleg» nem is tud róluk.

Az »Estafette« hiába kételkedik, mert épenséggel nem valószínű, hogy a vidéki hatóságok a czár, vagy a kormány tudta nélkül mernének olyannyira radikális intézkedéseket foganatosítani, és különben is, ha nem tetszenének az uralkodónak, vagy a kormánynak, lett volna mód az intézkedések megsemmisítésére.

A «Standard» pétervári levelezője is, a ki pedig a «Times» leleplezéseit tagadta, most kénytelen beismereni, hogy Lengyelországban Gurko kormányzó kivánságára a zsidókat a határtól száz verstnyire fekvő zonából (azelőtt 50 verst) kitiltották. Tény az is, hogy az orvosi akadémiák nem fogadnak be zsidó diákokat, hogy a kiutasítások napirenden vannak, hogy a zsidó katonai orvosokat a legrosszabb vidékekre küldik, és hogy zsidó ügyvéd nem praktizálhat az igazságminiszter külön engedélye nélkül.

A «Pester Lloyd» a napokban szintén foglalkozott a kérdéssel és felette érdekes cikkében többek közt ezeket mondja:

«Az autokrácia, önmagát látva fenyegetve, a

haragvó népelemeknek más áldozatot akar odavetni, és e célra a zsidókat szemelte ki. A zsidók üldöztetése mintegy figyelmeztetés az állam legmagasabb polczáról a néptömeghez: «Kétségbe estek és el vagytok keseredve; itt vannak a zsidók, töltsétek ki rajtuk boszúságtokat.»

Igy tehát a Németország által kulturképessé tett antiszemitizmusról Oroszországban úgy látszik alapelvevé tették az állam megmentését célzó hivatalos politikának. Az új orosz zsidó törvények tendenciája minden szempontból tekintve, oly feneketlen galádság, mely miatt egész Európának kell pirulnia arra, gondolva, hogy mitsem tehet ellene, s csak a felháborodás erkölcsi eszközével élhet.

Ha a dolog nem volna oly nagyon szomorú nevetni lehetne azon botor együgyűsége, melyet az orosz autokrácia ebben az új tevékenységében nyilvánít. Azzal véli elhalasztani bukását, hogy maga üldözi alattvalóinak egy részét, melyet a többiek üldözésének is odadob.

Mily botorság észre nem venni azt, hogy minden felülről jövő üldözés csak annak a tendenciának kedvez, melytől a hatalom birtokosai minden áron szabadulni akarnak, az anarchista destrukciónak, mely minden létezőt romokba akar dönteni, a politikai nirvánának, mely a társadalmi felosztásban és az egyéni önmegsemmisítésben látja a legnagyobb üdvöt.

Mint a katona, ki az ütközetben gyávaságában önmagát lövi agyon, úgy cselekszik az orosz autokrácia ebben az esetben.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük aug. végén lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztatásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczi körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1890 szeptember 7.) 5650 **Ellul** hó (29 napos) 22-ike. **Az évben nyolcz napig tartó S z e l i c h o s z első napja.** Hétfő 23-ika. Kedd 24-ike. Szerda 25-ike. Csütörtök 26-ika. Péntek 27-ike. Szombat 28-ika. Hetiszádra: **Niczóvim.**

Hazai hírek.

— **A pesti orthodox izr. hitközség új rab-bija,** ki, mint lapunk multheti számában előre jeleztük, f. hó 3-án nagy ünnepeltetés közt foglalta el új állá-

sát, tagadhatatlan nagy haladást jelent a fővárosi zsidó orthodoxismus életében. Schreiber Joachim és Reich Koppel rabbik beiktatása közt csak 12 év fekszik, de a két férfiú közt — és ezt az utóbbinak csak dicséretére mondjuk — egy egész század terül el. Még messze állanak ugyan a pesti orthodoxok attól, hogy megengednék, miszerint hazánk nyelvén tartásnak szónoklatot a zsinagógában, vagy hogy egyáltalában sulyt fektessenek arra, hogy rabbijuk magyarul is tudjon, másrészt azonban bizonyos, hogy a »jüdisch-deitsch« zagyvalék nyelvén való predikálástól a magyar szónoklatig még egyszer oly messze az út, mint a tiszta német nyelvtől. Reich Koppel rabbi pedig *tiszta német nyelven szónokolt*. Még csak 3 évvel ezelőtt egy híres orthodox rabbi, ki a pesti orthodoxok templomában hitszónoklatot tartott, azt a harakirit követte el magán, hogy kényszerítette magát egy ocsmány jargonra, mely annál visszataszítóbb volt, mert nem volt természetes, de a rabbtól ezt így *megkivádnák*. A volt verbói rabbi azonban nemcsak, hogy tiszta német nyelven merte megtartani beköszöntő beszédét, de a beszéd maga is olyan volt, hogy remélni enged, miszerint szelidebb erkölcsök, modernebb nézetek meghonosítójává válik új községében, melynek templomában csak nemrég szörnyü anathemat mondott egy rabbi a más pártállású községeknek. Már a beszéd szövege is békeszerető, tolerans és felvilágosodott férfiúra mutatott, minek természetesen őszintén örvendünk. Ezékiel próféta 34. fejezetének 15 és 16. verse képezte ugyanis beszéde szövegét, mely magyarul így hangzik: »Magam fogom legeltetni nyájamat, magam fogom pihentetni, szól az Örökkévaló Isten. Az elveszettet keresni fogom, az eltévedtet visszatéritem, a megsebesültet bekötöm, a beteget gyógyítom, a tulkövéret és erőszakost kiirtom; legeltetem nyájamat igazság szerint«. Az igen tartalmas, bibliai, midrasbeli és talmudikus (sőt Alchariziból is citált) idézetekkel gazdagon fűszerezett, szépen előadott beszéd után lakomára gyűltek össze a hitközség tagjai, (a távol maradt malkotens tábor a templomból is hiányzott) hol a rabbi, hódolva modern, loyális szokásnak, a királyi párért emelte poharát. A bölcs tanács, (hogy szóhoz ne juttassa a pesti kongressusi hitközség által fentartott Talmud-Egylet rabbiját, Szófár Suszmant, az új rabbi nászát) elhatározta volt, hogy helybeli felne szóaljjon, és hogy csak az idegeneket *kinádják meg* (?) (mechabed) a felköszöntők mondásával, mi így is történt. Csakhogy ezzel, az akármelyik vig operetbeillő intézkedéssel a tanács csufosan felsült, a mennyiben az idegenek közt volt a (Bécs melletti) badeni «neolog» hitközség rabbija, dr. Reich József, az új rabbi *édes testvére* is, és ez bizony bizony szintén felszólt. Á szentek egy része menekült, a kik ezt tenni restelték, halálsápadtan hallgatták a különben gyönyörű szónoklatot. Felszólt még az ünnepelt rabbi fia, a nováki rabbi, veje, az ürményi rabbi és második testvéröccse a bááni rabbi, sőt utóbb mégis felszólt egynéhány helybeli kapacitás is, de mindannyian nem tudták kiköszörülni azt a szörnyü csorbát, melyet a badeni «neolog» rabbi a «két felekezet» elvén ejtett.

— **Ünnepélyes rabbibeiktatások** voltak a héten *Sátoralja-Ujhelyen*, hol *Weisz Kálmán*, a jeles gyulafehérvári rabbi foglalta el az ép oly tekintélyes, mint ősrégi rabbiszéket; és *Fogarason*, hol dr. *Jordán* (ismeretes Miskolczon tartott kitünő magyar predikációiról) tartotta bevonulását. Tudósítást azonban sajnálatunkra sem Ujhelyről, sem Fogarásról nem vettünk, úgy, hogy a világért sem a mi hibánk, hogy az installációkról bővebb ismertetést nem közlünk.

— **A tokaji tüzkárosultak** javára *Grosz Antal* monoki nagybirtokos ezer forintot küldött Matolai alispánnak.

— **Bucsuztató.** Szép és megható volt a bucsuztató ünnepély, melyet f. hó 4-én délután 6 órakor a budapesti nagy hitközség tanteszülete szép számú válogatott közönség jelenlétében távozó tanfelügyelője Dr. *Bárány József* rabbi ur tiszteletére (ki f. hó 10-én foglalja el a kecskeméti rabbiszéket) a dohány-utcai ifjúsági imaházban rendezett. A tanfelügyelőt, kit egy három tagú bizottság kísért az ünnepély színhelyére, Dr. *Bak Izrael* hittanár üdvözölte a tanteszület nevében szépen átgondolt, lendületes beszéddel, melyben ékes szavakkal emelte ki a távozonak a tanügy körül szerzett bokros érdemeit és melegen tolmácsolta a fájdalmat, melyet távozása mindnyájuk szívében keltett. Az ünnepelt meghatóttan köszönte meg a megtiszteltetést, valamint a buzgóságot és odaadó szeretetet, melylyel a tanteszület kétéves ittvaló működése folyamán őt, az elsőt ez állásban, az uttörés nehéz munkájában támogatva azon biztosítással, hogy mindig szeretettel fog visszaemlékezni itteni működésének idejére, melyet a soha meg nem zavart egyetértés oly kedvessé tett reá nézve. — Este 8-kor az ünnepelt tisztelői és barátai a Wassermann-féle vendéglő külön éttermében társas vacsorára gyűlt össze. A számos felköszöntők közül megemlítjük. Dr. *Bak Izrael*ét a távozó tanfelügyelőre, Dr. *Venetianer*ét a kecskeméti hitközségre, mint a mely Dr. *Bárányt* rabbijának választotta meg. Dr. *Bárány* a tanteszületért emelte poharát, majd Dr. *Gold zihér Ignác*ért, *Stern Ábrahám* hittanár és Dr. *Rosenberg E. Dr. Bak-ra*, mint a tanteszület szellemes szónokára és az ünnepély ügyes rendezőjére. Éltették továbbá Dr. *Munkácsi B.* urat, az új tanfelügyelő-jelöltet, *Schweiger Márton* iskolaszéki elnököt, *Szántó Eleázár* iskolaigazgatót és a budapesti nagy hitközséget. Majd Dr. *Munkácsi Bernát* azon reményének adott kifejezést, hogy az ezentul is ápolandó egyetértésnek sikerülni fog a hitoktatásügyet azon magaslatra emelni, melyen e szent ügy minden barátja ezt látni óhajtana. A társaság este 11 óráját emelkedett hangulathoz távozott.

— **Dr. Enyedi (Eisler) Mátyást**, a rabbiképző intézet egyik legtudományosabb és legderekabb növendékét, (a jövő februárban avatják rabbivá) mint értesülünk, a vezérő bizottság az izr. országos tanítóképző intézet *rendkívüli tanárává* választotta. Szakmája a héber tárgyak előadása lesz. A miniszteri kinevezést már legközelebb várják. — Dr. *Enyedi* urat, mint

komoly, vallásos és nagyképzetségű embert ismerjük. Azért örömmel vesszünk tudomást megválasztatásáról. Meg vagyunk győződve, hogy a fontos helyet, hova a vezérő bizottság állította, tökéletesen ki fogja tölteni, másrészt azért is örvendünk ennek a választásnak, mert azt látjuk belőle, hogy a vezérő bizottság felismerte, hogy *arra a helyre* csak *konzervatív* gondolkodású és a zsidó ismeretekben tökéletesen jártas férfit állíthat.

— **Gyászbeszéd.** Dr. Steiner Jakab gyászbeszédeit adta ki Singer Ede Székesfehérvárott. A tudós és ékesszóló lelkész néhai dr. Kommen Ignác emlékének ajánlotta e könyvet, mely valódi nyereség a magyar zsidó homiletikai irodalomra nézve. Többek közt a Rudolf trónörökös és *Hochmuth* Ábrahám felett tartott beszédeket is tartalmazza a mű, mely összesen huszonegy mintaszerű gyászbeszédet foglal magában.

— **Gyulafehérvárott**, mint levelezőnk írja, *Weisz* Mór, a főrabbi fia, ki már 3 év óta berlinben folytatja egyetemi tanulmányait, augusztus hó 30-án a hitközség kérelmére hitszónoklatot tartott, mely nagy hatást keltett. A jelen voltak öszintén üdvözölték a jeles fiatal embert, kinek igen szép jövőt jósolnak.

— **Rózsahegyéről** írják nekünk a következőket: Dr. Elasz Bernát, a helybeli rabbi fia, a budapesti szeminárium volt növendéke, kit a landsbergi (Poroszország) izr. hitközség rabbijává választott, szeptember hó 1-én hagyta el városunkat, hogy székhelyét elfoglalja. Mult szombaton az isteni tisztelet alkalmával a fiatal pap lendületes szavakkal búcsuzott el hitközségünk tagjaitól, kik meghatottan hallgatták ékes szavait. Következő nap a búcsuzó pap tiszteletére a közeli erdőben dr. *Duschütz* Frigyes törvényszéki orvos kezdeményezése folytán igen sikerült mulatságot rendeztek, melyen hitközségünk színe java jelen volt. Végül még felemlitem, hogy a porosz kormány dr. Elaszt nem akadályozta a porosz állampolgárság elnyerésében.

— **Mert szereti hazáját és községét.** Mar-morstein L., szeniczi rabbi Morvaország egyik tekintélyes községétől az ott üresedésben levő papi állás elfoglalására felszólító meghívást vett. Nevezett rabbi ur ezen minden tekintetben kedvezőnek mondható meghívást nem fogadta el. A rabbi ur ezen rá nézve meglisztelő ajánlatot azért utasította vissza, mert nem tudta magát elhatározni arra, hogy édes hazáját és vele szeretett községét elhagyja. A szeniczi zsidó lakosok közt nagy is e fölött az öröm. És méltán! Mert rabbijukban oly derék, művelt és hazafias érzelmű lelkipásztort bírnak, ki azon a melegágyas től vidéken alkalmoszerűen magyar nyelven is hirdeti Isten igéjét és így ez által is hitközségének csak becsületére válik.

R.

— **Halálozás.** Vág-Ujhelyen *Lichtenstern* Farkas főtanító a község nagy fájdalmára elhunyt. A boldogult negyven év óta működött a tanítói pályán; azelőtt Bäänban, 18 év óta pedig a vágujhelyi orth. hitközség iskolájánál tanításkodott. Temetése a község tömeges részvete mellett ment végbe; gyászbeszédet mondtak *Lichtenstern* Jakab, hitközségi elnök, az elhunyt fia, Graf Adolf baani tanító, az elhunyt veje és Tiger-

mann J rabbi-helyettes. Végül a főrabbi is, ki elkésve érkezett, szintén mondott meleghangú beszédet.

— **Esküvő** Bródi Béla Ungvárról oltárhoz vezette Mátészalkán *Schönberger* Roza kisasszonyt. Az esketési szertartást *Grünbaum* Manassa rabbi végezte határos beszéd kíséretében.

Külföldi hírek.

— **Hirsch báró** újabb adományáról értesül Newyorkból a londoni «Daily News». E szerint a «The young mens Hebrew benevolent Society montreali» (Kanada) jótékonyági egyesület Hirsch bárótól egy 20,000 dolláros levelet kapott, melyben a nemes adakozó kijelenti, hogy az összeget menhely építtetésére szánta, hol a bevándorlók ott maradhassanak, míg foglalkozást kapnak. Megígérte, hogy az intézetet továbbra is fogja támogatni.

— **Signor Askoli**, Olaszországnak volt egyik leggazdagabb zsidó polgára, mint Spezziaból írják, egy millió lírát hagyományozott jótékony czélokra.

— **Trénel J.** a párisi rabbiszeminárium igazgatója meghalt élete 67. évében; 34 év óta töltötte be a nevezett hivatalt mindenki legnagyobb meglepésére. Jeles hebreiste hírének örvendett és méltó tanítványa volt rabbi Merzig Mózes hírneves talmudtudósnak. Temetése tanítványai és tisztelői óriási részvete mellett ment végbe. A szemináriumi zsinagógában gyászünnepély volt, melynek folyamán Zadoc Kahn grandrabbin az elhunyt koporsója mellett beszédet mondott. A temetőben *Kahn* Ábrahám másodigazgató, három rabbi és a szeminárium egy növendéke beszéltek. Ki lesz utóda? Ez a kérdés igen fontos a francia zsidóság jövőjére nézve.

— **Zsidó földmivelők.** Azzal a szemrehányással szemben, hogy a zsidók idegenkednek a földmiveléstől a »Times« közli sir Montefiore Mozes naplójának egy részét, melyben a nagy emberbarát elmondja, hogy Miklós csár kivánságára mily érvekkel igyekezett megdönteni ezt az állítást. Pétervári utja alkalmával történt ez 1846-ban. Három emlékiratban közölte nézeteit; *Bloomfield* lord angol nagykövet adta át az iratokat a czárnak. Három szemrehányásra terjeszkedett ki; arra, hogy a zsidók többre becsülik a renyhe életet a munkásnál, s hogy gyűlölik a földmivelést; arra, hogy az orosz parasztokat szeszitalok eladásával megfosztják vagyonuktól; harmadszor arra, hogy a zsidók a határon csempészettel foglalkoznak. Ez utóbbit Montefiore nem is akarja megczáfolni; ha alapos — ugymond — akkor a bűnösök a törvény egész szigorával sújtandók. Hogy a zsidók a renyheségnek hódolnak, azt Montefiore minden tekintetben tagadja; dolgoznak a zsidók, ha van rá alkalmuk, mint kovácsok, lakatosok, üvegesek, cipészek és szabók és nagy köszönettel fogadták az engedélyt, hogy köveket aprózhassanak. — A parasztokat nem szípolozzák ki; ennek bizonyossága az, hogy mikor a falvakról a városokba üzték őket, semmijük sem volt, koldulniök kellett és terhére estek hitrokonainak. Ellenkezőleg, nagy hasznára voltak a parasztoknak

kik a kiutasítások után tehetetlenné lettek és még a szükséges vetőmagot sem tudták beszerezni. Szívesen adnák magukat a földmivelésre, csak lehetne. Mikor 1835-ben egy császári ukáz megengedte nekik a földmivelést, sok ezren a birodalom legfélreesebb vidékein ismerrearták magukat adni; Tobolskba, Omskba mentek, de ott nem engedték, hogy miveljék a földet. Ép úgy jártak 1840-ben azok, kik Chersonériába vándoroltak ki. 1844-ben is földmivelésre utalták őket, de azért nem engedték meg, hogy telkeket vehessenek. Montefiore kifejtette, hogy az évszázadokon át tartott üldöztetések oly jelleget kölcsönöztek a zsidóknak; melylyel valójában nem bírnak. Ha a többi polgárhoz hasonló jogokat adnának nekik, menten megváltoznának. Arra is hivatkozik Montefiore, hogy a zsidók közt nagyon kevés a gonosztevő és alig akadt köztük olyan, ki a felsőbbség ellen merényletet követne el.

-- **Bauernfeld** hírneves osztrák költő halála alkalmából *Wolf G.* tanár érdekes cikket írt az »Oesterr. Wochenschrift«-ben. Elmondja benne, hogy mikor 1875-ben Ischlben megírta a zsidók története Bécsben című művét, szerette volna egy keresztény véleményét is meghallgatni a bécsi zsidókról és a zsidók viszonyairól. *Bauernfeldet* kérte fel ez iránt, ki sokat közlekedett zsidókkal. A nagy költő röviden azt felelte, hogy nem mondhat sokat az ügyben. Szívesen közlekedünk a zsidókkal — írja — mert van érzékük és fogékonyságuk a művészet és tudomány iránt. A zsidók politikailag el voltak nyomva, és csodálkozunk azon, hogy mint lehettek államférfiak oly ostobák, hogy parlagon hevertették az intelligencia ily tömegét»

— **Strike.** Manchesterből írják, hogy az esőköpenygyárak zsidó munkásai a rossz fizetés- és bánásmód miatt beszüntették a munkát. Kívánatos, hogy strike mihamarább véget érjen, hogy a sok száz család ne maradjon kereset nélkül éppen a nagy ünnepek küszöbén.

— **Bányaszerencsétlenség.** *Boryslaw* galicziai városban rettenetes bányaszerencsétlenség történt. Egy kazán felrobbanása következtében nyolcvan munkás lelte halálát; a boldogtalanok kivétel nélkül zsidók voltak.

— **Huszadszor megválasztva.** Párisból írják: *Lisbonne* hitrokönunkat huszadszor választották meg a heraulti főtanács elnökévé.

— **Massarani Tulló szenátort** és hírneves zsidó költőt a St. luczai akadémia megválasztotta dísztagjává. Ő az első zsidó, kit ez a kitüntetés ér, mert azelőtt csakis római katolikusokat vettek fel ebbe az előkelő testületbe.

— **Varsóban** a legutóbbi hivatalos kimutatások szerint lakik: 266,737 katolikus, 149.711 zsidó 16,478 protestans, 12,557 görög egyesült és 287 mohamedán.

— **Jack Henry,** a newyorki egyesült orosz-lengyel község nemrég elhunyt előljárója számos jótékony hagyományt tett; 4000 dollárt hagyott a Talmud-Tórah iskolának, 3000 dollárt az Eez-Chajim egyeletnek és 20000 dollárt palesztinai zsidó czeelokra.

— **Kitüntetés.** *Krieger* József effendi, a politikai ügyek főigazgatója Szalonikiben, Olaszország királyától az olasz koronarenddel lett kitüntetve. *Krieger,* ki hazánkfia, ezelőtt a jeruzsalemi kormányzó titkára volt. — Montenegró fejedelme a Daniló rendet adományozta *Reiner W.* károlyvárosi tekintélyes polgárnak. — Párisból írják, hogy dr. *Weil J.* orvos és *Vidal Ph.* az akadémia tisztjeivé, *Lévy Albert* pedig a becsületrend lovagjává lettek kinevezve. — *Mayrargues G.* a «Gazette di Venezia» szerkesztője kineveztetett az Olaszország koronarend lovagjává. — A görög király a «Megváltó»-rend tiszti jelvényét adományozta *Lévy A.* athéni hitrokönunknak.

— **Alexandriában** a közönség rengeteg részvéte mellett kísérték örök nyugalomra *Aghion Behor* Mozest, a hitközségnek évek hosszú során át volt elnökét, ki 72 éves korában elhunyt. Bökezű jöltevé volt; ő alapította és dotalta a talmud-tórah iskolát. Parancsnoka volt a Medjidje rendnek és tisztje az Olaszország koronarendnek.

— **Belleli Lazzaro** tanárt, mint Kórfuból írják, megválasztották a párisi Societé des Études Grecques valóságos tagjává.

— **Zsidók Csehországban.** Az 1889. december 31-én Csehországban foganasított népszámlálás szerint az összes lakosság száma 5,851,812; ezek közt van 90,000 zsidó.

— **Magdeburgból** írják, hogy az ottani városi képviselőlet megválasztotta *Silbergleit* Henrik gleivitzit tisztviselőt a statisztikai hivatal főnökévé. *Silbergleit* a rajnai földhitelbank matematikai és statisztikai hivatalának vezetője volt.

— **Találos kérdés.** Miért viszi sok zsidó anya leányait a gyógykutakhoz? — Ez a szokás még a patriarchák idéjéből származik. Rebekának a kútnál nyílt alkalma a házasságra, Ráchel kútnál akadt Jákobra és Mózes is a kútnál ismerkedett meg Czipporával.

Pályázati hirdetés.

A hátszegi izr. hitközség mint anyakönyvi kerület ezennel pályázatot hirdet egy rabbi állásra, mely 600 frt évi fizetés és 120 frt lakbér, valamint az anyakönyvvezetéssel és lelkeszi teendőkkel járó mellékjövedelmek élvezetével van egybekötve.

Ezen állás esetleg rabbihelyettes által is betölthető, mely esetben az évi fizetés 400 frt, természetbeni lakás és egész «Sechita», a szokásos mellékjövedelmekkel. Ez esetben megkívántatik, hogy az illető a magyar és német nyelvet szóban és írásban bírja, továbbá előimádkozó מודהל és כורה בעל ובודק legyen.

Pályázók kifogástalan előéletüket, eddigi

működésüket valamint életkoruk és családi állapotukat feltüntető bizonyítványokat német és magyar nyelven sajátkezűleg írott és fogalmazott folyamodványokat f. évi szeptember 25-ig alulírott elnökségnél annyival inkább is nyujtsák be, mert későbbben beadott kérvények figyelembe vehetők nem lesznek.

Az állomás 1891. évi január 1-én lesz betöltendő.

Próba előadásra csak a meghívottak jelenhetnek meg. Utiköltség csak a megválaszoltoknak térítettik meg.

Kelt Hátszegen, 1890. augusztus hó 21-én.

Veil Salamon

hitk. elnök.

BOSKOVITZ SÁNDOR

(Budapest, V., Mária Valeria-utcza 19)

bank-üzletének hatásköre következő üzletágakra terjed:

a) állampapírok, záloglevelek, részvények, sorsjegyek és pénzneműek vétele és eladása.

b) Tőzsdei miveletek

közlése a budapesti, bécsi és külföldi tőzsdéken.

c) Kölcsönök értékpapírokra

folyó számlában, valamint

kölcsönök közvetítése ingatlanokra.

d) Kihuzott sorsjegyek kifizetése. e) Szelvények beváltása.

f) Váltók és utalványok

beszedése. — Követelések behajtása. — Uj szelvények felvétele.

Tanács és felvilágosítás

sorsjegyek és egyéb értékpapírok értéke, kihuzalása az amortizációja tekintetében.

Gyors és kuláns kiszolgálás.

Burián Mór

könyvnyomda és könyvkereskedés,

BUDAPEST,

V., vácsi-körut 10, (Marokkói-ház.)

ajánlja a küszöbön álló ünnepekre nagy raktárát **imakönyvek** és **Machzórokban**, magyar és német fordítással, egyszerű és legfinomabb kötésben, valamint gypju és selyem **Talleszokban**. Valódi arany- és ezüstbojtok a legjutányosabb áron.

Noch nie so billig

wie jetzt für

ראש השנה "וי"ב

und alle Festtage.

Machsor, 2 Bände 30 bis 80 kr., mit deutscher Uebersetzung von 60 kr. bis 1 fl., in 4 Bänden, nach der Reihenfolge ohne zu überblättern, von fl. 1.20 bis 2 fl. 50 kr., in 9 Bänden von 3—8 fl., mit ungarischer Uebersetzung, 2 Bände, für Chortempel von 2—5 fl., 4. Bände, für jede Synagoge verwendbar von 3—5 fl. **Gebetbücher** von 10 kr. bis 1 fl., für **Brautgeschenke**, in Sammtband von fl. 1.50—5 fl., mit Beinverzierung von 3—10 fl. in echt Elfenbein von 15—20 fl., für **Bräutigamgeschenke**. Schafwolltalis von 2—15 fl., Seidentalis von 5—20 fl., auch echte Goldhorten von 2—6 fl., für Synagogen alle nöthigen Requisiten. **שופרות** von 3—6 fl. **Goldgestickte Vorhänge** vor der Bundeslade, Mäntel zur Thora, Trauhimmel, schön geschriebene **ספרי תורה**, neue oder alte, auch gegen Leihgebühr über die Feierlage. **לווה** Taschen-Kalender mit deutsch übersetzte **מנהגים** und unser **אתרוגים** 10 kr. Auch schöne und billige **אתרוגים** und

alle Gattungen Schulbücher

Sternberg & Co.,

Verlagsbuchhandlung,

Budapest, Rombachgasse Nr. 16.

Wiederverkäufer und solche Herren, die uns Adressen angeben, wo wir alte oder neue Bücher kaufen oder verkaufen können, erhalten bedeutenden Rabatt.

Most jelent meg:

הגדה מקרא

ע"י כתב ישר ואמת, ואותיות מחכמת, כי בקטן החל ובגדול כללה, ע"ד היותר טובה וכללה.

»Chinuch Mikra«. Héber olvasókönyv genetikai tanmód szerint népiskolák I osztályai számára írták és szerkesztették Berger J. Lipót és Kaufmann József fős. hittanítók.

Tájékoztatóul néhány erősebb vonással akarjuk e művünket a 1. cz. közönségnek bemutatni.

1. Kezdtük ugyanis az egyszerű **p o n t o n** és emez különböző helyzetben különféle hangváltozatait mutatni; áttérünk aztán a két pontra, majd a háromra és félreismerhellenül mutatjuk, mikép fejlődnek a különböző jelek egymásból.

2. A hangzók kiejtését mi a tanítóra bizzuk, ejtse ki, úgy a hogy abban a községben, melyben működik kiejteni szokták; azért nincs a héberben kívül, semmi jel.

3. Kiváló gondunk volt, hogy a betűk összetétele mindig értelmes szó legyen.

4. A szavak csoportosításánál a rokonhangzású, de más jelentésű kifejezésekre nagyon ügyellünk.

5. A gyakorlatok moadatai egytől-egyik a Szidur- vagy Bibliából merítvék.

6. Az olvasmányul felvett anyag az első osztály hittani anyagát telheli.

7. Az ára csak 16 kr. és mégis minden egyes példány után 1 kr. a létesítendő országos zsidó tanítók árvalháza alapjának gyarapítására fordítandó.

8. A kiállítás mindvégig szép és tiszta a szöveg hibátlan.

9. Megrendelhető csak is a kiadó-tulajdonosoknál:

Berger J. Lipót, Budapest, Lajos-utcza 203. sz
Kaufmann József, Budapest, Csengery-utcza
59. szám.

Aranyossy Miksa tanár

nyilvános

polgári- és kereskedelmi-iskolája,

Budapesten, V., Nagy-korona-utca 13. sz.

Az intézet áll 4 polgári iskolából és három kereskedelmi osztályból; az utóbbiak megfelelnek a kereskedelmi akadémia osztályainak. Mind a hét osztály a nm. vallás és közoktatásügyi miniszter urnak 30784/1890. sz. rendeletével nyilvánossági jogot nyert. Bizonyítványaink tehát államérvényesek. — A jövő iskolaévben megnyílik az iskolai műhely. — Az intézet pensionatussal van összekötve. A beiratások aug. hó 27-én kezdődtek. — Részletes programot kívánatra ingyen és bérmentve küld

az igazgatóság.

מלותים és מהזורים

beszerzésére

ujjvra az összes ünnepnapok alkalmából ajánlható az alul-irottak, mely kövélkezőket ajánlja: **Machzor** német fordítás-
sal 9 kötet á 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 frt; ugyanaz 4 kötetben á 1 frt
50—3 frt. Magyar fordítással 4 köt. á 2 frt. 50 kr, 4 frt; 2 köt.
á 1 frt 80, 3 frt. **Mennyasszonyi imakönyvek** á 2 frt és 50
krral fokozatosan drágábban 15 frt-ig. **Talesz** felnőttek számára
gyapotból vagy **selyemből** 2—15 frt, gyermekeknek 50 kr
1 frt 80 kr. **Aranybojtok** 50 kr, 8 frt. **Torah öltökék** bár-
sonyból 10-40 frt. **Porocho** 30—300 frt. **Atlasz-fővegek** 80
kr, 1 frt 50. — **Évfordulói emléktáblázatok** 50 évi kiszámi-
tással 1—1 frt 50 kr. — **שופרות** prima á 3, 4, 5, 6 frt **לוה** 10 kr.
Ismételadók és közvetítők jelentékeny kedvezményben részesülnek.

Schwarz Ignác

könyvkereskedése

Budapest, király-utca 3, Majtény-féle ház.

IFJ. NAGEL OTTO

könyvkereskedésben

Budapesten, Muzeum-körut, a nemzeti színház bérházában kapható.

A m. k. vallás és közokt. miniszterium 21452. szám alatt általánosan engedélyezve:

- Magyarország története** az elemi iskolák ötödik osztálya számára írta Barna J. Hatodik kiadás. Ára30
Módszeres tornatanítás. I. Népiskolai tornagyakorlatok, írták Horváth F. és Juhász Gy. Ára40
Népiskolai földrajz. Írta: Barna J. fővárosi tanító, I. rész a népiskolák IV. osztálya számára. Kemény kötésben ára20
Népiskolai földrajz. Írta: Barna J. fővárosi tanító, II. rész a népiskolák V. osztálya számára. Kemény kötésben ára20
Népiskolai földrajz. Írta: Barna J. fővárosi tanító, III. rész a népiskolák VI. osztálya számára. Kemény kötésben ára20

A földrajz tanulását e könyvecske a gyermeknek nagyon megkönnyíti, mivel minden fölöslegest mellőzve, rövid velős szavakkal és hiánytalanul a szükséges ismeretet nyújtja.

Magyarország története párhuzamosan alkotmányunk vázlatával és a főbb világesemények függelékével az újabb miniszteri tanterv alapján, írta Barna J. főv. tanító. Ötödik kiadás. Kemény kötésben ára30

Népiskolai számtan I. rész, a népiskolák II. osztálya számára, írták Virág (Schön) József és Walter K., kemény kötésben ára15

Népiskolai számtan II. rész, a népiskolák III. osztálya számára, írták Virág (Schön) József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára20

Népiskolai számtan III. rész, a népiskolák IV. osztálya számára, írták Virág (Schön) József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára20

Népiskolai számtan IV. rész, a népiskolák V. és VI. osztálya számára, írták Virág (Schön) József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára40

E könyvecske osztályról osztályra vezeti a gyermeket az elemi számtan ismertetésébe a vidéki gyermek látköréből vett gyakorlati példákat alkalmazva, miért is e könyv vidéki iskolában különös helyén van.

Az egyenletek megfejtése népszerű modorban írta Schwarz M. állami tanító, a népiskolák V., VI. osztályai és polgári iskolák számára ára40

E könyv jövedelméből az országos tanítók árvaháza javára minden elkelt példány után tíz-tíz krajczár szerző részéről fordítani fog.

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., I. rész. Kemény kötésben ára30

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., II. rész. Kemény kötésben ára25

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., III. rész. Kemény kötésben ára35

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., IV. rész. Kemény kötésben ára35

Zsidó hittani katekizmus fiúiskolák részére, írta Halász N., I. rész36

Zsidó hittani katekizmus fiúiskolák részére, írta Halász N., II. rész30

Zsidó hittani katekizmus fiúiskolák részére, írta Halász N., III. rész42

Zsidó hittani katekizmus fiúiskolák részére, írta Halász N., IV. rész45

Zsidó hit- és erkölcsstan I. rész középiskolák számára, írta Halász N.70

Zsidó hit- és erkölcsstan II. rész középiskolák számára, írta Halász N.40

Irályképző. Ipa. iskolák számára, írta Kugler János Ára füzve 1.50, kötve 1.60.

Mutatványpéldányok ezen tankönyveknek bevezetésé czéljául kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

Minden bárhol kiadott vagy hirdetett könyv nálam és a legelőnyösebb árszámítás mellett kapható. Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesítetnek.

☞ Kimerítő könyvárjegyzékek kívánatra ingyen bérmentve küldetnek. ☞

Német nyelven:

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta Flesch M. fővárosi tanító, I. Theil für die unteren Jahrgänge der Volksschule. Második kiadás. Kemény kötésben ára30

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta Flesch M. fővárosi tanító, II. Theil für die oberen Jahrgänge der Volksschule. Kemény kötésben ára30